

§ 5. ІДЭІ ВЕЧНАГА ЖЫЦЦЯ Ў СТАРАЖЫТНАЕГІПЕЦКАЙ АРХІТЭКТУРЫ

Культура Старажытнага Егіпта — адна з найстарэйшых на Зямлі. У аснову большасці твораў старажытнаегіпецкага мастацтва пакладзена *ідэя вечнага жыцця*. Егіпцяне спадзяваліся, што мастацтва можа дапамагчы чалавеку яго здабыць. І найвялікшыя надзеі яны ўскладалі на архітэктур — самае даўгавечнае мастацтва.

Піраміды Старажытнага Егіпта. Сярод маўклівага пясчанага свету пустыні егіпцяне ўзводзілі з каменю або высякалі ў скалах грандыёзныя збудаванні — *грабніцы*, каб яны стаялі вечна і надзейна абаранялі спакой памерлых.

Самыя вялікія пахавальні будавалі для валадароў Старажытнага Егіпта — *фараонаў*, якія, як лічылася, і пасля смерці працягвалі клапаціцца пра свой народ.

Многія грабніцы мелі форму *піраміды*. Першую пірамідку пабудавалі для фараона Джосера. Яна мела ступеньчатую форму

Пірамідка фараона Джосера ў Сакáры (III тыс. да н. э.)

Вялікія піраміды ў Гізе (III тыс. да н. э.)

і складалася з шасці каменных платформ, пастаўленых адна на адну, якія ўтвараюць велічнае збудаванне вышыняй 60 метраў. Сваёй формай пахавальня нагадвае гіганцкую лесвіцу, па прыступках якой памерлы фараон мог падняцца на неба, у царства багоў. Такую форму стварыў Імхатэп — вучоны і архітэктар, якога пасля смерці егіпцяне абагавілі.

Неўзабаве ў Старажытным Егіпце пачалі ўзводзіць піраміды з роўнымі гранямі. Так пабудаваны Вялікія піраміды ў Гізе. Падобныя ідэальныя геаметрычныя формы былі створаны ў архітэктуры ўпершыню. Самая высокая з пахавальняў — піраміда фараона Хеопса — дасягае 138,7 метра. А гэта вышыня 40-павярховага дома! Манументальная архітэктура егіпецкіх пірамід і сёння робіць на чалавека незабыўнае ўражанне.

Цікавы факт!

Піраміды былі абліцаваны паліраванымі блокамi, таму на яркім сонцы іх паверхня блішчала.

Вялікі сфінкс (III тыс. да н. э.)

Побач з Вялікімі пірамідамі знаходзіцца *Вялікі сфінкс*. Гэта скульптурны партрэт фараона Хефрэна ў вобразе фантастычнай істоты з целам ільва і галавой чалавека. Так егіпцяне ўвасобілі боскую моц свайго валадара як абаронцы Егіпта. Піраміды і сфінксы сімвалізавалі стабільнасць і непахіснасць старажытнаегіпецкай дзяржавы.

Разгледзьце выявы помнікаў старажытнаегіпецкай архітэктуры ў параграфу і электронным дадатку. Якія з іх вы хацелі б убачыць на яве? Чаму?

Старажытнаегіпецкія храмы. У старажытнасці егіпцяне ўзводзілі мноства разнастайных *храмаў*. Яны прысвячаліся багам.

Сваёй урачыстасцю здзіўляюць *скальныя храмы* — свяцілішчы, высечаныя ў скальным масіве. У іх здзяйсняліся службы ў гонар памерлых і абагаўлёных фараонаў, а таксама старажытнаегіпецкіх багоў.

Шмат стагоддзяў таму быў высечаны ўнікальны памінальны храм царыцы Хатшэпсут, жанчыны-фараона. Па сваёй форме,

Кідаецца сэрца маё туды і назад, думаючы, што ж скажуць людзі, тыя, што ўбачаць помнікі, мной створаныя, праз гады, і будуць гаварыць пра тое, што я здзейсніла. Не кажы, што гэта пахвальба, але скажы: «Як падобна гэта да яе [яе вялікасць Хатшэпсут], як варта бацькі яе [бога Амона]».

Надпіс на абеліску Хатшэпсут

памерах і ўпрыгажэннях пахавальня перасягнула падобныя старажытнаегіпецкія збудаванні. Храм складаецца з трох манументальных тэрас, размешчаных адна над адной і злучаных вялізнымі **пандусамі**. Пахавальны комплекс пабудаваны ля падножжа скал, якія служаць уражальным фонам для ўсяго архітэктурнага збудавання і ўтвараюць з ім гарманічнае цэлае.

Памінальны храм Хатшэпсут (XV ст. да н. э.)

Храм Рамсеса II у Абу-Сімбеле (II тыс. да н. э.)

Такімі ж велічнымі выглядаюць і скальныя храмы ў Абу-Сімбеле. Вялікі храм быў створаны ў гонар фараона Рамсеса II, а малы — у гонар яго жонкі Нефертáры. Каля ўвахода ў вялікі храм высяцца чатыры сядзячыя 20-метровыя статуі ў абліччы фараона — *калосы*. Галава кожнай гіганцкай скульптуры дасягае чатырох метраў!

Храм з'яўляецца найвялікшым узорам не толькі старажытна-егіпецкага доўлідства, але і навуковай думкі. Дзякуючы неверагодна дакладным вылічэнням астралагаў усяго двойчы ў год прамяні ранішняга сонца дасягаюць статуй у паўзмрочных храмавых памяшканнях. Некалькі хвілін яны асвятляюць твары статуй, але даўжэй за ўсё затрымліваюцца на твары фараона Рамсеса II.

Цікавы факт!

У 1959 годзе, пры будаўніцтве плаціны, з'явілася небяспека затаплення храмавага комплексу ў Абу-Сімбеле. У выратаванні помніка прынялі ўдзел больш за 60 краін. Храмы былі расплаваны на блокі, перанесены ў бяспечнае месца і сабраны зноў. Таму сёння гэты храмавы комплекс называюць народжаным двойчы.

Храм Амона-Ра ў Луксоры (II тыс. да н. э.)

Грандыёзныя храмавыя комплексы былі пабудаваны егіпецкімі дойлідамі ў *Луксёры* і *Карнаку*. Злучаныя доўгай алеяй сфінксаў-двайнят, яны ўтвараюць выдатны архітэктурны ансамбль, які ўключае шматкалонныя залы, свяцілішчы, унутраныя двары. Каля ўвахода ў храм стаялі *абеліскі* — гранёныя слупы, якія звужаліся ўгору. Іх верхавіны пакрывалі золатам, каб яны ззялі на сонцы. Так егіпцяне ўвасаблялі ў архітэктуры ідэю сонечнага променя.

Выразныя формы, прыдуманая старажытнаегіпецкімі архітэктарамі, — піраміда, абеліск — выкарыстоўваюцца ў мастацтве і сёння. У канцы XX стагоддзя ў выглядзе піраміды быў перабудаваны ўваход у музей Луўра ў Парыжы. А колькі абеліскаў упрыгожваюць плошчы самых розных гарадоў свету! У Егіпце яны выяўлялі ідэю ўслаўлення жыцця, яго перамогі над смерцю, а ў наш час гэта яшчэ і памятны знак.

Разгледзьце выявы старажытнаегіпецкіх храмаў у параграфі і электронным дадатку дэталёва. Якое ўражанне на вас зрабілі каласальныя памеры гэтых архітэктурных збудаванняў? Як памеры збудаванняў адлюстроўваюць ідэю велічы егіпецкіх багоў і неўміручасці фараонаў?

Мастацтва старажытных егіпцяў было цесна звязана з рэлігіяй. Галоўнымі тыпамі архітэктурных пабудов у Старажытным Егіпце з'яўляліся грабніцы і храмы. Іх узводзілі на стагоддзі. Бо сваімі манументальнымі формамі яны ўвасаблялі надзею чалавека на вечнае жыццё.

ПЫТАННІ І ЗАДАННІ

1. Вялікія піраміды ў Гізе — спадчына ўсяго чалавецтва. У інфармацыйных крыніцах знайдзіце падрабязныя звесткі пра памеры гэтых збудаванняў. Як вы думаеце, чаму адну з іх — піраміду Хеопса — лічаць першым цудам свету? Якія асаблівасці старажытнаегіпецкіх грабніц дазволілі з'явіцца арабскай прыказцы «Усё на свеце баіцца часу, а час баіцца пірамід»?

2. Старажытнаегіпецкія абеліскі, гранёныя слупы, якія звужаюцца ўгору, сімвалізавалі прамяні Сонца — крыніцу жыцця, што даруе святло і цеплыню. У наш час абеліскі захавалі сваю манументальнасць і выразнасць, але набылі новы сэнс. Сёння яны ўспрымаюцца як сімвалы велічы, памяці, гісторыі. Напрыклад, абеліск на плошчы Перамогі ў горадзе Мінску ўвекавечыў памяць пра подзвіг беларускага народа ў Вялікай Айчыннай вайне.

Успомніце, ці ёсць у вашым рэгіёне (пасёлку, горадзе) збудаванні ў форме абеліска. Раскажыце пра іх. Якім памятным падзеям яны прысвечаны?

Абеліск на плошчы Перамогі, г. Мінск (1954)

ТВОРЧАЯ МАЙСТЭРНЯ

Да егіпецкай тэматыкі мастакі звярталіся ва ўсе часы. У пачатку XX стагоддзя ў Санкт-Пецярбургу быў пабудаваны дом, які ў народзе прызвалі Егіпецкім. Разгледзьце дэталі фасада будынка. Пeralічыце элементы, якія дазволілі назваць дом менавіта так. Чаму традыцыі старажытнаегіпецкага мастацтва прыцягваюць увагу мастакоў наступных пакаленняў? Прыдумайце свой варыянт выкарыстання старажытнаегіпецкіх матываў у сучаснай архітэктуры Беларусі. Паспрабуйце расказаць пра яго ў даступнай форме (эскізы малюнак, апавяданне).

М. Сангайла.
Даходны дом
А. І. Няжынскай
(Егіпецкі дом),
Расія (1911–1913)

§ 6. СЮЖЭТЫ І ВОБРАЗЫ Ў ВЫЯЎЛЕНЧЫМ МАСТАЦТВЕ СТАРАЖЫТНАГА ЕГІПТА

Егіпцяне верылі, што выявы чалавека і навакольнага свету ажывуць у замагільным царстве. Таму ўсё, што хацелася перанесці ў вечнае жыццё, адлюстроўвалі на сценах грабніц з дэталёвай прарысоўкай і захоўвалі ў скульптурных вобразах. Лічылася, што менавіта мастацтва дорыць чалавеку магчымасць вечна жыць у замагільным свеце, а мастак, ствараючы, займаецца свяшчэннадзействам.

Канон у старажытнаегіпецкім мастацтве. Егіпцяне адлюстроўвалі чалавека не такім, якім яго бачылі ў жыцці, а так, як было

